אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה שנאמר משפט אחד יהיה לכם מה בין דיני ממונות לדיני נפשות דיני ממונות בשלשה ודיני נפשות בעשרים ושלשה דיני ממונות פותחין בין לזכות בין לחובה ודיני נפשות פותחין לזכות ואין פותחין לחובה דיני ממונות מטין על פי אחד בין לזכות בין לחובה ודיני נפשות מטין על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחובה דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה דיני נפשות מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה דיני ממונות הכל מלמדין זכות וחובה דיני נפשות הכל מלמדין זכות ואין הכל מלמדין חובה דיני ממונות המלמד חובה מלמד זכות והמלמד זכות מלמד חובה דיני נפשות המלמד חובה מלמד זכות אבל המלמד זכות אין יכול לחזור וללמד חובה דיני [6]ממונות דנין ביום וגומרין בלילה דיני נפשות דנין ביום וגומרין ביום דיני ממונות גומרין בו ביום בין לזכות בין לחובה דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה לפיכך [7]אין דנין לא בערב שבת ולא בערב יום טוב דיני [8]ממונות [9]הטמאות והטהרות מתחילין מן הגדול דיני נפשות מתחילין מן הצד הכל כשרין לדון דיני ממונות ואין הכל כשרין לדון דיני נפשות אלא כהנים לוים וישראלים המשיאין לכהונה: **גמ'** דיני ממונות מי בעינן דרישה וחקירה ורמינהו [10]שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמיטה ובאו עדים ואמרו היאך אתם מעידין על שטר זה והלא ביום פלוני עמנו הייתם במקום פלוני שטר כשר ועדיו כשרין חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו ואי סלקא דעתך בעינן דרישה וחקירה היכי [11]חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו וליטעמיך תיקשי לך מתני' [12]שטרי חוב המוקדמין פסולים [13]והמאוחרים כשרין ואי סלקא דעתך בעינן דרישה וחקירה מאוחרין אמאי כשרין הא לא קשיא דעדיפא מינה קאמרינן דאפי' אחד בניסן בשמיטה דלא שכיחי אינשי דמוזפי דליכא למימר שמא איחרוהו וכתבוהו דלא מרע לשטריה אפ"ה כיון דשביעית [14]סופה משמטת מכשרינן מ"מ קשיא: סימן חרפ"ש: א"ר חנינא [15]דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה שנאמר משפט אחד יהיה לכם ומה טעם אמרו [16]דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לוין אלא מעתה

אחד דיני ממונות. כדרישה וחקירה. חקירות ודרישות שחוקרים את העדים שנאמר משפט אחד יהיה לכם ובדיני נפשות כתיב ודרשת וחקרת (דברים יג): **דיני ממונות בשלשה.** הא יליפינן בפרק קמא (דף ב:): **פותחין.** תחלה במשאו ומתנו של דין: **בין לזכות בין לחובה.** בתחה שירלו אבל בדיני נפשות פותחין לזכות. ובגמרא [ע"ב] יליף להו: **מטין על פי אחד.** מטין את הדין אחד המרובין על פי דיין אחד כגון שנים אומרים זכאי ואחד חייב או איפכא: **ודיני נפשות מטין ע"פ אחד לזכות.** שנים עשר מזכים ואחד עשר מחייבים זכאי אבל לחובה אין מטין אחד הרוב אלא אם כן רבו המחייבין על המזכין שנים כדאמרינן בפרק קמא (דף ב.) לא תהיה אחרי רבים לרעות [1] ובדיני ממונות ליכא לאוקמה כדאמר לקמן (דף לו:) לא תטה משפט אביונך [2] אבל אתה מטה משפט שור הנסקל וכל שכן שאר דיני ממונות: **מחזירין.** סותרין את הדין לאחר שגמרוהו וידעו שטעו מחזירין את הדבר בין לזכות בין לחובה: **ואין מחזירין לחובה.** בגמרא [3] יליף לה: **הכל מלמדין.** ואפי' תלמידים היושבין לפני הדיינין ולא נתמנו בית דין על כך: **המלמד חובה.** דיין שהתחיל תחלה להביא ראיות לחובה יכול לחזור בו ולזכות: **אינו חוזר והלילו [4].** ובגמרא (דף לד.) מוקים לה בשעת משא ומתן הוא דלא יחזור דמתוך שאתה אומר לו שלא לחזור הוא מחזר אחר ראיות להעמיד דבריו ושמא ימצא ראיות נכונות אבל בשעת גמר דין שכבר חיזר על כל לדדין וגראה לו שאין דבריו נכונים חוזר ומלמד חובה: **דנין ביום.** משא ומתן של דין: **וגומרין בלילה.** אם רצו וכו' [5] יליף בגמרא [6]: **דיני נפשות גומרים בו ביום לזכות וביום של אחריו לחובה.** אם זיכוהו ביום ראשון פוסקין את דינו מיד והולך לו אבל אם לא יכלו לזכותו ביום ראשון אין פוסקין את דינו לחובה אלא מניחין את דינו עד למחר שמא ימצא בלילה זכות: **לא בערב שבת.** שאין יכולין לגומרו למחר אם יתחייב שאין מיתת בית דין דוחה שבת ולשהותו אי אפשר מפני עינוי הדין משנגמר הדין: **בטהרות והטמאות.** אם בא אדם ליטמא על דבר טהרות מתחילין מן הגדול שואלין תחלה לגדול שבדיינים מה הוא אומר בדבר: **מן הצד.** מן הקטנים שמא יחיינו הגדול ולא ירלו לחלוק על דבריו משום לא תענה על ריב (שמות כג) על דבריו של גדול [לקמן לו.] רב כתיב בלא יו"ד: **הכל כשרין.** ואפילו ממזר: **וישראלים המשיאין לכהונה.** המיוחסין ורחויין להשיא בנותיהם לכהנים: **גמ'** [7] **בתחד בניסן בשמיטה.** לקמן מפרש אמאי נקט שמיטה: **שזמנו כתוב.** זמנו הוכיח שנכתב בתחד בניסן בשמיטה והוליא בעל חוב על חבירו על ידי משכון או על ידי פרוזבול שלא משמטתו שביעית או שהגיע זמנו לגבות קודם ראש השנה של שמיטת ושביעית בניסן [8] אינה משמטת אלא בסופה דכתיב (דברים טו) מקץ שבע שנים לקוף שביעית וזה קדם ותבעו: **חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו.** וקודם לכן ראו המלוה במקום הכתוב בשטר והוטל עליהם לכתוב שטר ואיחרוהו מלכותבו עד אחד בניסן וכתבוהו במקום שאומרים המזימין ולא כתבו שם המקום שנכתב בו השטר אלא שם המקום שראו המלוה שם. ואע"ג דאמרינן בגיטין (דף פ.) כי יתביתו בהיני כתובו בהיני ואע"ג דמימסרן לבו מילי בשילי מיהו אם כתבו בשילי לא מיפסיל בהכי והיינו עלה טובה קמ"ל שלא יביאוהו לידי הזמה דלא ליתרו והלא ביום פלוני עמנו הייתם בהיני: **היכי.** אמר שמא איחרוהו מכדי דרישה וחקירה לאכחושי קא אתיא והיכא דקא מיתכחשו קמן ניקו אנן מתרלינן למילתייהו בשמא: **וליטעמיך.** דמותבת מבריתא אותיב ממתניתין דאליטא ומלויה בפי כל: **שטרי חוב המוקדמין.** המלוה: **פסולין.** דקא בעי למיטרף לקוחות מזמן הכתוב שלא כדין וקנסינן היתרא אטו איסורא ופסול אפי' מזמן שני כדאמרינן באיזהו נשך [בב"מ עב.]: **והמאוחרין.** שבאו עדים ואמרו אנו יודעים במלוה זו שקדמה לזמן הכתוב כאן: **כשרין.** דמעליותא היא דקא מחיל ליה לשיעבודא על השטח. אלמא לא בעינן דרישה וחקירה דא"כ היכי מתרלינן למילתא דשטרא נימא זיופא הוא ולא ראו עדים החתומים בו את המלוה הזאת ואי משום הכי קהדי אחריני תהוי כמלוה על פה ולא יטרוף לקוחות דמלוה על פה לא טרפא ממשעבדי דלית לה קלא: **הא.** דמקשה לי לותביה ממתניתין לא קשיא לי דעדיפא מינה קאמרינן מתניתא דאותיבנא מינה העדיפה והחזיקה כח בדבר יותר מאותה משנה דאשמעינן רבותא דאפילו שמיטה דאי לאו דווקא קאמרי בו ביום לא הוו מרעי למילתייהו לכתוב שטר המלוה הנעשית קודם לכן באותו זמן: **דלא שכיחי אינשי דמוזפי.** משום דמתיירלין מן השמיטה שלא תשמט מעותיהם דליכא למימר אחריהו וכתבוהו דלא מרעי לשטרייהו שהכל מרגנין אחריו לומר מזייף הוא שאין דרך להלוות בזמן שמיטה: **אפ"ה כיון דשביעית.** אינה משמטת אלא בסופה דכתיב מקץ תלינן באחריהו ומכשרינן: **מכל מקום.** מתני' קשיין אהדדי: **אמר רבי חנינא וכו'.** ומתניתין דאורייתא קמי תקנתא וברייתא דרבנן בתר תקנתא:

אחד דיני ממונות. מה בין דיני ממונות לדיני נפשות אף על גב דשוים בחקירה ודרישה מדכתיב משפט אחד יהיה לכם לענין מילי דתלו בזכות וחובה אין להשוותם דלא שייך בדיני ממונות: **חיישינן שמא איחרוהו.** פ"ה לאחרוהו מלכתוב על אחד בניסן וכתבוהו במקום שאומרים המזימין ועל מנת דמק אלא י"ל כי ההיא דגט פשוט (ב"ב דף קעא. ושם) שטר שזמנו כתוב בו בשבת או בעשרה בתשרי שטר מאוחר הוא וכשר וה"נ שטר זה נכתב לפני אחד בניסן של שמיטה במקום הכתוב בשטר ומנלא כשהגיע אחד בניסן של שמיטה שהוא זמנו של שטר לא היו באותו מקום שהלכו למקום אחר ופ"ת מאי איריא משום דאיחרוהו כי לא איחרוהו נמי יש להכשיר כדאמר [9] אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו יומא דאקניתו ביה ושמא לא באחד בניסן נכתב אלא אחרי כן במקום הכתוב בו וי"ל דהכא בשטר מלוה איירי דאין לכתוב אלא יום שנכתב השטר דלא ליגבי ממשעבדי שלא כדין ומיהו משמע מהכא דתלינן מספק להכשיר את השטר וקשה לפ"ה דריש פ"ק דר"ה (דף ב. ושם) ואין להאריך כאן: כאן

אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה שנאמר משפט אחד יהיה לכם מה בין דיני ממונות לדיני נפשות דיני ממונות בשלשה ודיני נפשות בעשרים ושלשה דיני ממונות פותחין בין לזכות בין לחובה ודיני נפשות פותחין לזכות ואין פותחין לחובה דיני ממונות מטין על פי אחד בין לזכות בין לחובה ודיני נפשות מטין על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחובה דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה דיני נפשות מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה דיני ממונות הכל מלמדין זכות וחובה דיני נפשות הכל מלמדין זכות ואין הכל מלמדין חובה דיני ממונות המלמד חובה מלמד זכות והמלמד זכות מלמד חובה דיני נפשות המלמד חובה מלמד זכות אבל המלמד זכות אין יכול לחזור וללמד חובה דיני [6]ממונות דנין ביום וגומרין בלילה דיני נפשות דנין ביום וגומרין ביום דיני ממונות גומרין בו ביום בין לזכות בין לחובה דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה לפיכך [7]אין דנין לא בערב שבת ולא בערב יום טוב דיני [8]ממונות [9]הטמאות והטהרות מתחילין מן הגדול דיני נפשות מתחילין מן הצד הכל כשרין לדון דיני ממונות ואין הכל כשרין לדון דיני נפשות אלא כהנים לוים וישראלים המשיאין לכהונה: **גמ'** דיני ממונות מי בעינן דרישה וחקירה ורמינהו [10]שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמיטה ובאו עדים ואמרו היאך אתם מעידין על שטר זה והלא ביום פלוני עמנו הייתם במקום פלוני שטר כשר ועדיו כשרין חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו ואי סלקא דעתך בעינן דרישה וחקירה היכי [11]חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו וליטעמיך תיקשי לך מתני' [12]שטרי חוב המוקדמין פסולים [13]והמאוחרים כשרין ואי סלקא דעתך בעינן דרישה וחקירה מאוחרין אמאי כשרין הא לא קשיא דעדיפא מינה קאמרינן דאפי' אחד בניסן בשמיטה דלא שכיחי אינשי דמוזפי דליכא למימר שמא איחרוהו וכתבוהו דלא מרע לשטריה אפ"ה כיון דשביעית [14]סופה משמטת מכשרינן מ"מ קשיא: סימן חרפ"ש: א"ר חנינא [15]דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה שנאמר משפט אחד יהיה לכם ומה טעם אמרו [16]דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לוין אלא מעתה

מסורת הש"ס

1) ר"ה כה:, 2) [נסדר המשנה ל"ג מלת ממונות], 3) גיטין נט., 4) [תוספתא מכות פ"ח], 5) [עי' תוס' קידושין נ: ד"ה ה"ג מקדשי וכו' ותוס' בכורות לה. ד"ה מיכא דאמרי], 6) ב"מ מ. עב. ר"ה כ. [ולקמ ת.] שבועות פ"י מ"ה ב"ב קנז: קעא:, 7) לעיל ב: יבמות קכב., 8) [שם], 9) [לקמן לג:], 10) [שם], 11) [לקמן לב:], 12) נסמ"ג: 13) [לקמן לד:], 14) [ר"ל אחר ד"ה שזמנו], 15) נסמ"ג ליתא בגיסן, 16) [ב"ב קנב.].

גליון הש"ס

מהגי' אחד דיני ממונות. עיין זבחים דף לב ע"ב תוס' ד"ה אי:

מוסף רש"י

מתחילין מן הגדול. כשעומדין לתיין לראות אם ריב מטמאין או ריב מטהרין (גיטין נפ.). **מן הצד.** מן הקטנים ולא מן הגדול, שלא יאמרו מוכה והשאר נכנעין מפניו שלא לחלוק עליו משום לא תענה על ריב ובדיני נפשות מוקמינן להאי קרא בפ"ק (ב.) לא כהטייתך לטובה כו' ולא יאמרו זכות (גיטין שם). **שטרי חוב המוקדמין.** שנכתבו ביום ט"ו בניסן וכתב בתוך השטר בתחד בניסן (רשב"ם ב"ב קנז.). **פסולין.** שראה לעריף לקוחות שלקחו שדה מן הלוה מזמן שבשטר ושלא כדין הוא שהרי קדמה מכירה לחלאה ובשטר מעיד שהלואה קדמה, לפיכך קנסוהו מלגבות בו ולא יטרוף אפילו מזמן המלוה ואינו אלא כמלוה על פה שאינו גובה מן המשועבדים (ר"ה ב. וכעי"ז ב"מ עב.) אי נמי שנכתב השטר בתחד בניסן וכן כתוב בו בתחד בניסן לוה פלוני מפלוני והוא לא לוה ממנו כלום עד ט"ו בניסן, גם זה מוקדם ופסול, שאין לו לעריף אלא מזמן ההלואה ואילך, ולא כאבי דאמר עדיו בתחומיו זכין לו (רשב"ם ב"ב קנז:) ומיהו אם ההלואה היתה בתחד בניסן נפני עדים וקנו מידו להשתעבד נכסי לוה למלוה ולא כתבו את השטר עד ט"ו בניסן וכתבו בו בתחד בניסן, כי האי מוקדם כשר (שם ע"פ ב"ב קעב.). **דבר תורה כו' בדרישה ובחקירה.** צריך לבדוק את העדים בתחה יום באיזו שעה הלוהו (לעיל ב.) **שנאמר משפט אחד יהיה לכם.** ממונות כנפשות, וכיון דכתיב דרישה וחקירה בדיני נפשות, דכתיב (דברים יג) ודרשת וחקרת, הוא הדין לדיני ממונות (לעיל ג.). **שלא תנעול דלת בפני לוין.** שימצאו מלוהות שמא יכפור והעדים יטעו ולא תבא עדותן מכוונת ויפסיד (שם).

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פי"א מהל' סנהדרין הלכה ו והכל שם:

ב [מיי' שם הל"ב טוש"ע מ"מ סי' ה סעי' ב]:

ב ג מיי' פי"ט מהל' עדות הלכה ג סמג עשין קי טוש"ע מ"מ סי' לד סעי' ט:

ג ד מיי' פכ"ג מהל' מלוה הלכה ו סמג עשין פ"ב טוש"ע מ"מ סי' מג סעיף ז:

ד ה מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף יג:

ו [מיי' פ"ט מהל' שמיטה הל' ד טוש"ע מ"מ סי' מז סעי' לן]:

ה ז ח מיי' פ"ג מהל' עדות הל' ו סמג עשין קט טוש"ע מ"מ סי' ל סעיף ו:

תורה אור השלם

ו. מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כְּגֵר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:

ויקרא כד כב

רבינו חננאל

פ"ד אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה כו'. ואקשינן וכי בעינן דרישה וחקירה בדיני ממונות והתניא שטר שזמנו באחד בניסן בשמיטה פי' וכתב בו פרוזבול ובאו עדים ואמרו והלא אלו העדים שבשטר זה היו עמנו באחד בניסן בשמיטה במקום פלוני השטר כשר והעדים כשרים חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו ואי ס"ד בעינן דרישה וחקירה היכי אמרינן שמא הנה בטלתה חקירות דאיזה יום איזו שעה ומתהגינן עלה ולטעמיך תקשי לך מתניתין דקתני שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרים כשרים ופרקי' הא לא קשיא. הא עדיפא מינה לאקשויי דאיכא למימר שטר זה לא יתכן להיות מאוחר דלא שבק איניש שני דהיתירא וכתב שנת שמיטה דמרע ליה לשטריה קמ"ל כיון דשביעית סופה משמטת מיקרי אמר אפשר דפרע לי בתחלה או באמצעיתה לפיכך כתב שנת שמיטה ושטר מאוחר הוא וכשר. מ"מ הקושיא עומדת ושני ר' חנינא לעולם אפילו דיני ממונות בדרישה וחקירה ומה טעם אמרו [דלא בעינ']

כאן בדין מרומה. לא שיודעים בו שהוא מרומה דא"כ אין לדונו כלל כדרשינן בפרק שבועות העדות (שבועות לג:) מדבר שקר תרחק: **קול רחיים בבורני.** פ"ה שעת גזירת המלכות[1] היה שגזרו שלא למול והיו ירחים להוציא קול וקבעו סימן זה וכן משמע בירושלמי דכתובות (פ"א) גבי הגזירה שגזרו ביהודה דקאמר מה סימן היה קול מגרום בבורני משתה שם אור נר בברור חיל שבוע הבן פירוש קול מגרום רחיים של גרוסות והא דכתיב בירמיה (כ"ה) והאבדתי מהם קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול רחיים ואור נר איכא למימר שגם בראשונה היו עושין סימנין אלו לשם שמחה: **אור** הנר בברור חיל. מכאן נהגו להדליק נר במילה ומה שנהגו לפרוש המפה על הפתח משום דאמר בריש המוכר פירות (ב"מ דף נג:) מנהג גדול היה בירושלים כל זמן שהמפה פרוסה על הפתח אורחין נכנסין: **היכי אמר להו.** פ"ה כשקיבלו עדותן של עדים ואם תאמר א"כ במאי חסמינן להו הא כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד וכ"מ שיחזרו בהן תוך כדי דיבור כפ"ה הא מי יימר כדאמריתו טפי ממתן כדי דיבור וכ"מ דלא חזיב הפסק ליתא אחר כדי דיבור אמרי' להו ואף על גב דאין פתיחה זו מועלת ויש לומר דה"מ לשנויי הכי אלא דשפיר משני ועי"ל דעד שלא נחקרה עדותן בב"ד יכולין לומר מבודין אנו כדתניא בתוספתא מיהו בקונטרס פירש דפתיחה זכות לאחר שדרשוש וחקרוש ובאין לישא וליתן וכפי' משמע בפ' היו בודקין (לקמן ד' מ.) דקתני אם נמצאו דבריהם מכוונים פותחין:

מה חנניא בן תרדיון לסיכני אחר ר' יוסי לציפורי אחר רבי יהודה בן בתירה לנציבין אחר [ז] [א] רבי יהושע לגולה אחר רבי לבית [ח] שערים אחר חכמים ללשכת הגזית: דיני ממונות פותחין כו': היכי אמרינן אמר רב יהודה הכי אמרינן להו מי יימר כדקאמריתו א"ל עולא והא חסמינן להו וליחסמו מי לא תניא רבי שמעון בן אליעזר אומר [ט] מסיעין את העדים ממקום למקום כדי שתיטרף דעתן ויחזרו בהן מי דמי התם ממילא קא מידחו הכא קא דחינן להו בידים אלא אמר עולא הכי אמרינן יש לך עדים להזימם א"ל רבה וכי פותחין בזכותו של זה שהיא חובתו של זה ומי הויא חובתו והתנן [י] אין עדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין הכי אמינא אילו שתיק האי עד דמיגמר דיניה ומייתי עדים ומזים להו הויא ליה חובתו של זה אלא אמר רבה אמרינן ליה יש לך עדים להכחישן רב כהנא אמר מדבריכם נזדכה פלוני אביי ורבא דאמרי תרוייהו [יא] אמרי' ליה אי לא קטלת לא תדחל רב אשי אמר כל מי שיודע לו זכות יבא וילמד עליו תניא כוותיה דאביי ורבא רבי אומר [3] אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית וגו'

מיכן

עדותן של עדים ודרשוש וחקרוש ובאין לישא וליתן היכי אמרי' להו לעדים: **מי יימר כדקאמריתו.** שמא בעלה בתחת זו היא פתיחת הלגה לזה: **והא קא חסמינן להו.** חוסמין אנו את פיהם כשאנו מכחישין אותן ויחזרו בהן בתוך כדי דיבור: ופרכינן **וליחסמו.** מאי תיקשי ליחסמו ולהדלי בהו: **מי לא תניא מסיעין.** היו בית דין את העדים קודם קבלת עדות ממקום למקום ומחדר לחדר כשבאין להעיד אומרים להם לא נקבל כאן אלא כאן וכן משם למקום אחר: **אנן דחינן להו.** וכתיב (דברים יט) ובערת הרע: **שתהא חובתו של זה.** לחזר אחר עדי הזמה כדי שיהרגו הראשונים: ופרכינן **מי הויא חובתן.** אי הוו מיתזמי השתא קודם גמר דין והא תנן וכו': **הכי קאמינא.** היכי מזהרינן להאי לחזר אחר עדי הזמה והא חובתן של אלו היא דדילמא שתיק האי עד דמיגמר דין והדר מייתי להו: **להכחישן.** כגון אנו ראינו אותו הרוג אחר כך אי וקיים דהויא עדות בטילה דהוא והן פטורין דאין זוממין אלא בעמנו הייתם כדילף במסכת מכות (דף ה.): **רב כהנא אמר.** כך פותחין בזכות לאחר קבלת עדות אומר מתוך דבריכם מוזכה פלוני סופו לגלות מבית דין זכאי לפי ראות עיניו ואחר כך נוטלין ונותנין: **אם לא שטית הנקי.** תחילת התנאי לזכות:

מיכן

[1] טעו לא ישלמו כל שכן שתנעוד דלת בפני לוון רבא אמר [א] מתניתין דהכא בדיני [2] קנסות ואידך בהודאה והלואות רב פפא אמר אידי ואידי בהודאה והלואה [3] כאן בדין מרומה כאן בדין שאינו מרומה כדריש לקיש דריש לקיש רמי כתיב [1] בצדק תשפוט עמיתך וכתיב [2] צדק צדק תרדף הא כיצד כאן בדין מרומה כאן בדין שאין מרומה רב אשי אמר מתניתין כדשנין קראי אחד לדין וא' לפשרה כדתניא צדק צדק תרדף אחד לדין ואחד לפשרה כיצד נג) שתי ספינות עוברות בנהר ופגעו זה בזה אם עוברות שתיהן שתיהן טובעות בזה אחר זה שתיהן עוברות [ד] וכן שני גמלים שהיו עולים במעלות בית חורון ופגעו זה בזה אם עלו שניהן שניהן נופלין בזה אחר זה שניהן עולין הא כיצד טעונה ושאינה טעונה תידחה שאינה טעונה מפני טעונה קרובה ושאינה קרובה תידחה קרובה מפני שאינה קרובה היו שתיהן קרובות שתיהן רחוקות הטל פשרה ביניהן ומעלות שכר זו לזו ת"ר [ה] צדק צדק תרדף הלך אחר ב"ד יפה אחר רבן יוחנן בן זכאי לברור חיל תנא קול ריחים בבורני שבוע הבן אור הנר בברור חיל משתה שם משתה שם ת"ר צדק צדק תרדף הלך אחר חכמים לישיבה אחר ר' אליעזר ללוד אחר רבן יוחנן בן זכאי לברור חיל אחר רבי יהושע לפקיעין אחר רבן גמליאל ליבנא אחר רבי עקיבא לבני ברק אחר רבי מתיא לרומי אחר רבי

[6] טעו לא ישלמו כל שכן שתנעוד דלת בפני לוון רבא אמר [א] מתניתין דהכא בדיני [3] קנסות ואידך בהודאה והלואה

מסורת הש"ס

א) לעיל ו. ב"ק ק. קיז: בכורות כח:, ב) לעיל ו. ע"ז יח"ן, ג) [בכח לה.], ד) לעיל ו., ה) כ"ל דעלמא וכ"ל בשלגות, ו) בכורות כח:, ז) [סס ליתא], ח) סס: לקמן לג., ט) מחזיק כל"ל.

גליון הש"ם

גמ' מיכן שפותחין בדיני נפשות תחלה לזכות. עיין קידושין דף סב ע"א ובמיוחדים מהרי"ט סס:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אינו מחוז (פ"ל רבינא לרב אסי) תא"מ וכ"כ ס"א פ"ל רב המנונא לרב ששת: (ב) שם ובמיוחה מפני שאמר תוליס: (ג) שם שכל המומחה לב"ד פטור: (ד) שם טעיא מומחה לב"ד אחה וכל המומחה לב"ד פטור מלשלם: (ה) תוס' ד"ה השתא וכו' בהגיל דדן:

לעזי רש"י

מטרצ"ה [מדרי"ן]. רחם.

מוסף רש"י

טעה בדבר משנה. שמשנה מפורסת שטעה בה, חוזר. מחזיר את הדין ואינו משלם מביתו, וכיון דדבר מפורס הוא אין דינו דין (לעיל ו.) דיין הטועה בדבר המשנה, שלא עשה כמשנה, חוזר ולא אמרינן מה שעשה עשוי וישלם מביתו אלא בטועה בשיקול הדעת (כתובות ק:). קטלי קני באגמא. מוחכי קנים מן האגם (שבת צה. ע"ש). וסוגיא דשמעתא. הילוך דינא בחד מנייהו ואזל איהו ועבד כאידך, הלכך דייה לא הדר, וכיון דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר, אלא בעל דין דנקט לא בעי לשלומי, דאמר ליה פסקת לי לדינאי, ומיהו איהו בעי שלומי, כיון דסוגיא דעלמא כאידך (לעיל ו.). שניטלה האם שלה. נחסם שלה (בכורות כח:). והאכילה רבי טרפון לכלבים. שאלו לו עליה ואמר טריפה היא והאכילה לכלבים (שם). כדי שלא תלד. מפני שפרות וחזירות שלהן מעוברין מאד ומוכרין אותן ביוקר וכולין שלא יגלו במלכות אחרת כדי שיהו צריכין לסם וחוחכין האם שלה ואינה מתה, הלכך לאו טריפה היא (שם). הלכה חמורך טרפון. הפסדת חמור שלך, שתשלמנו לבעל הפרה (שם). לימא ליה טועה בדבר משנה אתה. לפי נמי לאו מומחה הוא פטור, דטועה בדבר משנה הוא, דתנן בחלו טרפות ניטלה האם כשרה, וטועה בדבר משנה מחזר בדינורו, וכיון דלפי קיימא פרה היא אלי למיהדר ביה ולמשרייה, אישתכח דמה שאמר לאו כלום הוא זה, וזה שהאכילה לכלבים אינו הוא דאפסיד אנפשיה (שם). אי נמי בשיקול הדעת טעית. דאילו הוה קיימא לא אלי למיהדר ביה ולמשרייה ואישתכח דאיסורו איסור ואתה הפסדתו, אפילו הכי פטור אתה מלשלם דמומחה אתה (שם).

מיכן שפותחין בו'. ומדליף פתיחת הזכות מהכא היינו אי לא קטלת לא תידחל כאבוי ורבא: מה שעשה עשוי. אלמא לא הדר: כמומחה. יש בו כח לחזור ולא אלי למימר ליה בעל דין אנא כי טעינא קמא דידך עבדינא אבל בשאינו מומחה אלי אמר ליה מי יימר דטעינא בתרא דידך עיקר דילמא קמא עיקר וכהאי הוא דטעית: פטור מלשלם. אלמא מה שעשה עשוי ומיהו פטור מלשלם דכיון דמומחה הוא מזלא ניפא דההוא גברא גרם ליה למיטעי: יש גדול הימנו. אותו גדול מחזיר[ט] דכריו אל זה דיש בו כח לבטל: אין גדול ממנו. לא ליית ליה בעל דין לאהדורי עובדא ואפי' זה אומר טעיתי לאו כל כמיניה: טועה בדבר משנה. שטעותו מצוי בדבר המשנה אין דינו דין לגמרי וחוזר: שיקול הדעת. לקמן מפורש: ואפי' טעה בר' חייא. האי דבר משנה דקאמר מי אמרי' דאפי' טעה בדבר המשנה בתוספתא דבי רבי חייא ורבי אושעיא שהם תידרו התוספתא ותמנו בה מה שתמנו ולא הוי עיקר כל כך כמשנתנו שמשנה רבי שהיה גדול מהם וכל הישיבה מעיד אלאו על ידי שהוא נשיא ודקדקו עמו בדברים והעמידום על בוריים: ואפי' בדרב ושמואל. במימרא דידהו שפסקו מסברא שלהם ולא הוא מתני' אלא סברא: אנו אין קטלי קני באגמא אין. אחרי שאמרתי לך שאף הטועה בדברי האמוראים האחרונים מחזר מאי גריעותא מדאחרייני: קטלי קני. קוצנים קנים ומלקטי עצים: סוגיין דעלמא לאידך. רוב הדיינין נראין להם דברי האני: לרב ששת. דאמר טעה בדבר משנה חוזר: האם שלה. בית הריון ונקרעת טרפת ושלפוחית ובלע"ז מטריל"ה: והאכילה. מפני שאמר תודום הרופא: אין פרה וחזירה כו'. לפי שטובות הן ואין רוצין שיהיו מצויות במקומות אחרות וקא חזינן דמתקיימות: הלכה חמורך טרפון. כלומר צריך אני למכור את חמורי ולהחזיר פרה לבעלים: טועה בדבר משנה אתה. סתם משנה היא באלו טריפות (חולין נד.) ניטלה האם שלה כשהיה: וטועה בדבר משנה חוזר. ולקמן פריך הכא מאי חזרה איכא הרי האכילה לכלבים: הכי קאמר ליה. רב המנונא אי אמרת בשלמא כו': אלמא קם דינא. כלומר מה שהורה הורה ואי נמי איתא קמן לא הדרא מיתכשרא: היינו. דאמר ליה דאי לאו דמומחה הוא הוה בעי שלומי: לאו כלום עבדת. דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה שהאיכה לכלבים ואת לא אפסדת ליה מידי במאי דפסקת עלה שם טרפות דהא אי בעית למהדר הדרת: רב חסדא. מהדר לעיל לשנויי מתניתא דן את הדין: נשא ונתן ביד. מה שעשה עשוי: לא נשא ונתן ביד. אלא ליה לבעל דין והוא עושה מעצמו מחזיר הממון מזה שקיבלו לזה שנתנו: נשא ונתן. הוא עצמו גבה מזה ונתן לזה: בשלמא חייב אם הזכאי. שפיר מצי לאוקמי מה שעשה עשוי דכתבי בה שנטל מן הזכאי ממש מידו אלא כדין ונתן לחובע: אלא זיכה אם החייב. על כרחיך לא שייך האי ליתנא אלא בזכה את המתבע שהיה חייב לשלם ואמר לו פטור אתה דאין לשון זכאי אלא לשון נקי ופטור: כיון דא"ל פטור אתה. וזה היה מוחזק ועכבוהו על פיו כמי שנתן ביד דמי: אלא. מחזיר לחובה ע"כ משמע מתחלה זכהו וא"ל פטור אתה וקאמר מחזירין: ומשני חדא קתני. דלעולם לחובה אין מחזירין מאחר שזיכהו אלא משלם מביתו ומתני' חדא קתני מחזירין הדבר לזכותו של זה אם מייבוהו תחלה ולא נשאו ונתנו ביד מחזירין לזכותו שהוא חובתו של מבירו שמחייבין אותו להחזיר מה שגבה: דכוותה גבי נפשות. על כרחיך הכי נמי דאמרינן לדיני נפשות: זכות

מה שעשה עשוי וישלם מביתו. וא"ת טייהר את הטמא אמאי מה שעשה עשוי ועוד אי מה שעשה עשוי אמאי משלם דאמאי לא מיתוקמא דעירבן עם פירותיו עד לבסוף וי"ל דהשתא סבירא ליה כשעירבן בעל הבית ולבסוף ס"ל כשעירבן מכם והשתא מה שעשה עשוי שעירבן ברוב פירותיו טהורים דבטלי ברובא וישלם מביתו שעירבן בפירות מועטים וא"ת למאי דס"ד בפ' עד כמה (בכורות דף כח:) דאמרינן כר"מ הא שמעינן ליה בפרק הניזקין (גיטין ד' נד:) גבי נפלו ונתפצעו דאפי' שגג לא יעלו דקנסינן שוגג אטו מזיד ואם כן היכי בטלי ברובא וי"ל כיון דעל פי חכם עביד לא קנים האי שוגג אי נמי לענין דינא דגרמי מוקי לה כר' מאיר בפ' עד כמה (סס דף כח:) ולא כווחיה לכל מילי:

כאן במומחה. כולי סוגיא בטעה בשיקול הדעת אבל בדבר משנה הא רב נחמן ורב יוסף גופייהו שמעינן להו בבכורות בפרק אלמנה (ד' קי:) דאמרי ב"ד שמכרו בלא הכרזה נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרים וא"ת בפ"ק דמכילתין (ד' ה.) דמר זוטרא בריה דרב נחמן דן דינא וטעה אמא לקמיה דרב יוסף אמר ליה אי קבלון עלייהו כו' כי טעה נמי בשיקול הדעת אמאי לא היה חוזר הא מומחה הוה וי"מ דמומחה דהכא היינו במומחה דסמיכא: **השתא** נמי לא כלום עבדת. בלא נטל ונתן ביד אייני דלי אהכילה ר' טרפון לכלבים ואמרו חכמים כשרה היתה וא"ל ר' עקיבא לר' טרפון מומחה לרבים אתה וכל המומחה לרבים פטור מלשלם. והנה ר' טרפון בדבר משנה טעה דתנן בפרק ואלו טרפות אלו כשרות בבהמה ניקבה הגרגרת או שנסדקה כו' עד ניטלה האם שלה. ואם איתא לימא ליה טועה בדבר משנה אתה חזור בך דטועה בדבר משנה חחזר. ופרקי' חדא ועוד קאמר ליה ופשוטה היא. וא"ת פרה הרי האכילה לכלבים וליתא דתיהדר הכי קאמר ליה לימא ליה אילו הות פרה הות הדרא לך דינך לאו דינא הוא ולא מידי עבדת כו'. א"ל רב המנונא לרב אסי הא דאמרת טעה בשיקול הדעת ישלם מביתו אפי' טעה בדר' חייא ור' הושעיא א"ל אין. ואפילו טעו בדרב ושמואל כלומר אם טעה ועשה באיסורי כשמואל ובממון כרב א"ל אין. ואפי' בדידי ובדידך א"ל וכי אנן קטלי קני באגמא אנן. כלומר חוטבי עצים אנן. רב חסדא אמר הא דתנן ישלם בשנשא ונתן ביד ומתניתין לא נשא ונתן ביד לפיכך מחזירין. ואמרי' בשלמא חייב הזכאי משכחת לה בשנשא ונתן ביד שנטל מן הנתבע ונתן לחובע. אלא זיכה החייב היכי משכחת לה בשנשא ונתן ביד דליחייב ופשטינן כיון דאמר ליה לחייב פטור אתה כאלו נשא ונתן ביד הוא. ואקשינן עליה ממתניתין דאוקמנו בשלא נשא ונתן ביד לפיכך מחזירין בשלמא לזכות משכחת לה כגון דאמר ליה חייב אתה ועדיין לא

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ו מהל' סנהדרין הל' ג סמג עשין לז טוש"ע ח"מ מ' כה סעי' ח:
יג ב ג ד ה מיי' שם הלכה (ח) ג טוש"ע שם סעי' ב:
יד ו ז מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ג וע"ש:

רבינו חננאל

מיכן שפותחין בתחלה לזכות בדיני נפשות: דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה. איני והתנן בבכורות פרק ד' דן את הדין זיכה את החייב חייב את הזכאי טימא הטהור טיהר הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו. ופרקי' מתניתין במומחה לפיכך תני מחזירין. והא דתנן ישלם מביתו בשאינו מומחה והא מדקתני סיפא ואם היה מומחה לרבים פטור מלשלם מכלל שעמד הדין ואין מחזירין אפילו מומחה לרבים ופריק רב נחמן במומחה שיש גדול ממנו עמד הדין וישלם מביתו ומומחה שאין גדול ממנו פטור מלשלם. רב ששת אמר מתניתין טעה בדבר משנה לפיכך חוזר. הא דבכורות טעה בשיקול הדעת לפיכך ישלם מביתו ומוחבינן עליה מהא דתנן בבכורות פ"ד מעשה בפרה שניטלה האם שלה והאכילה ר' טרפון לכלבים ואמרו חכמים כשרה היתה וא"ל ר' עקיבא לר' טרפון מומחה לרבים אתה וכל המומחה לרבים פטור מלשלם. והנה ר' טרפון בדבר משנה טעה דתנן בפרק ואלו טרפות אלו כשרות בבהמה ניקבה הגרגרת או שנסדקה כו' עד ניטלה האם שלה. ואם איתא לימא ליה טועה בדבר משנה אתה חזור בך דטועה בדבר משנה חחזר. ופרקי' חדא ועוד קאמר ליה ופשוטה היא. וא"ת פרה הרי האכילה לכלבים וליתא דתיהדר הכי קאמר ליה לימא ליה אילו הות פרה הות הדרא לך דינך לאו דינא הוא ולא מידי עבדת כו'. א"ל רב המנונא לרב אסי הא דאמרת טעה בשיקול הדעת ישלם מביתו אפי' טעה בדר' חייא ור' הושעיא א"ל אין. ואפילו טעו בדרב ושמואל כלומר אם טעה ועשה באיסורי כשמואל ובממון כרב א"ל אין. ואפי' בדידי ובדידך א"ל וכי אנן קטלי קני באגמא אנן. כלומר חוטבי עצים אנן. רב חסדא אמר הא דתנן ישלם בשנשא ונתן ביד ומתניתין לא נשא ונתן ביד לפיכך מחזירין. ואמרי' בשלמא חייב הזכאי משכחת לה בשנשא ונתן ביד שנטל מן הנתבע ונתן לחובע. אלא זיכה החייב היכי משכחת לה בשנשא ונתן ביד דליחייב ופשטינן כיון דאמר ליה לחייב פטור אתה כאלו נשא ונתן ביד הוא. ואקשינן עליה ממתניתין דאוקמנו בשלא נשא ונתן ביד לפיכך מחזירין בשלמא לזכות משכחת לה כגון דאמר ליה חייב אתה ועדיין לא

פרנו כלום ונמצא שטעה אע"פ שאמרו (פרנו) שיפרע מחזירין. אלא לחובה היכי משכחת לה כלומר שהיא עכשיו על דין האמת לחובה היכי משכחת לה כגון דא"ל פטור אתה וזיכה החייב ונמצא שטעה ודן על החייב שזכאי כיון שלא נשא ונתן ביד מחזירין הדין. והא אמרת למעלה דכיון דא"ל לחייב פטור אתה כאלו נשא ונתן ביד הוא וחייב לשלם. ופרקינן מתניתין חדא קתני והכי קתני מחזירין לזכות כגון דאמר ליה לזכאי חייב אתה שהיא חובה לו ואקשינן אי הכי גבי דיני נפשות נמי נימא חדא קתני וכי תימא הכי נמי דקתני מחזירין לזכות